

Soovitused alkoholi, tubaka ja narkootikumide tarvitamise ennetamiseks ja juhtumite lahendamiseks koolis

Lühikokkuvõte

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

Soovitused alkoholi, tubaka ja narkootikumide tarvitamise ennetamiseks ja juhtumite lahendamiseks koolis

LÜHIKOKKUVÕTE

Tallinn

Tõhusa ennetustöö eeldus on arusaam, et noorte käitumist ei mõjuta ainult nende isiklikud hoiakud ja eakaaslaste surve, vaid ümbritsev psühhosotsiaalne keskkond kodus, koolis ja vaba aja veetmisel. Eesti noorte terviseprobleemidest on ühed tõsisemad ja kahjutoovamad uimastitega seotud probleemid. Noored on uimastite poolt eriti haavatavad, kuna nad on nii kehaliselt, vaimselt kui ka sotsiaalselt tundlikus arenemisperioodis. Uimastiennetuses on oluline roll meil kõigil: nii perel, koolil ja eakaaslastel kui ka kogukonnal ja ühiskonnal.

Lühikokkuvõtte tutvustab koolipõhise uimastiennetuse ja uimastitega seotud juhtumite lahendamise juhendmaterjali, tuues sellest välja olulisemad mõtted eelkõige kooli juhtkonna jaoks. Materjal jaguneb kolmeks alateemaks: võimalusi uimastiennetuseks koolis, uimastiennetuse korraldamine koolis ning uimastitega seotud olukorrad ja nende lahendamine. Viimane peatükk aitab läbi praktiliste küsimuste mõelda konkreetsemalt koolipõhiste uimastiennetustegevustega seotud punktide peale.

Rakendamiseks on sobivam täisversioon juhendmaterjalist ([vt www.terviseinfo.ee/uimastiennetus-koolidele](http://www.terviseinfo.ee/uimastiennetus-koolidele)), kus on olemas ka kooli uimastiennetustegevuste planeerimist ja elluviimist abistavad praktilised lisad (näiteks uimastitega seotud hetkeolukorra hindamisjuhend, kooliga seotud inimeste kaasamine uimastiennetussoovituste välja töötamisse jne).

Juhend sobib kasutamiseks põhikoolis ja gümnaasiumis, kõrg- ja kutsekoolis, erikoolis ning huvikoolis.

Lühikokkuvõtte on suunatud nii kooli juhtkondadele kui ka teistele kooli töötajatele ja kooliga seotud inimestele uimastiennetuse ja uimastitega seotud juhtumite lahendamise soovitustega tutvumiseks. Sellest võib abi olla ka kooliga koostööd tegevatel organisatsioonidel, noorteorganisatsioonidel, noortekeskustel, vanematel/hooldajatel, noorsoopolitseil.

Juhendmaterjali koostajad on Karin Streimann ja Tiia Pertel Tervise Arengu Instituudist. Materjali koostamisse on panustanud Tervise Arengu Instituudi, Sotsiaalministeeriumi, Politsei- ja Piirivalveameti, Õiguskantsleri kantselei, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Tartu Ülikooli, Siseministeeriumi, Inimeseõpetuse Ühingu, Eesti Noorsootöö Keskuse, Eesti Noorteühenduste Liidu, Eesti Lastevanemate Liidu, Eesti Õpilasesinduste Liidu, SA Tallinna Koolitervishoiu, Ristiku põhikooli, Kiltsi põhikooli ning Oskar Lutsu Palamuse Gümnaasiumi töötajad.

1

.....

**Võimalusi
uimasti-
ennetuseks
koolis**

.....

4

Uimasteid on väga erinevaid, alates lastele mittesoovitavatest kofeiini sisaldavatest ainetest (näiteks energiajoogid jt), alaealistele keelatud ainetest (alkohol, tubakas jt) ja toodete väärkasutamisest (liimide, värvide jm nuusutamine) kuni kõigile keelatud uimastiteni (kanep, ecstasy jne). Uimastiennetuse eesmärk on ära hoida ja vähendada kõikide uimastite tarvitamist.

Uimastiennetus koolis hõlmab:

- » positiivse, turvalise ja toetava õhkkonna kujundamist;
- » õpilaste, lastevanemate, kooli töötajate ja kogukonna kaasamist ning omavahelist koostööd;
- » laste ja noorte arengu ning toimetuleku toetamist;
- » uimastivaba koolikeskkonna väärtustamist;
- » häbimärgistamise ja tabude ärahoidmist;
- » kokkulepete sõlmimist lubatud ja keelatud tegevuste osas;
- » varajast märkamist ja sekkumist;
- » võimaluste loomist vaba aja veetmiseks ja huvitegevusteks;
- » uimastihariduse andmist nii õppekavapõhiselt kui ka õppekavaväliste tegevuste kaudu;
- » probleemide kompleksset lahendamist.

Täpsema ülevaate sellest, mis on uimastiennetus, millised on koolis elluviidava ennetustöö lähtekohad, millised on võimalused uimastiennetuseks koolis ning milliseid võimalikke tegevusi kogu kool peaks tegema, annavad *veebipõhise juhendi peatükid 1, 2, 3 ja 4* (www.terviseinfo.ee/uimastiennetus-koolidele).

1.1. Toetava ja turvalise õhkkonna loomine koolis

Haridusasutuse psühhosotsiaalne keskkond mõjutab oluliselt uimastiennetuse tõhusust koolis. Õpilaste omavahelist suhtlemist ja teatud käitumisviise klassi- või koolisiselt julgustatakse, ignoreeritakse või laidetakse. Õpilaste omavahelised suhted moodustavad osa koolikeskkonnast ja kujundavad kogu koolis valitsevaid hoiakuid ning väärtusi. Koolikeskkond mõjutab otseselt õpilaste emotsionaalset heaolu ja tervist, samuti õpilaste akadeemilist sooritusvõimet.

Kui õpilane tunneb kuuluvustunnet (nii kooli kui ka kodu suhtes), on tal tunduvalt väiksem risk uimasteid tarvitada.

Ühised kokkulepped, paika pandud tunnustamisviisid, mõjutus- ja tugimeetmed ning õpilaste kuuluvustunne ja tajumine, et kooli töötajad hoolivad neist, vähendavad õpilaste korrarikumisi koolis. Põhjalikuma ülevaate tõenduspõhistest ja efektiivsetest võimalustest toetava koolikeskkonna kujundamiseks ning uimastitarvitamise ennetamiseks leiad veebipõhise juhendi Lisa 1 alt (www.terviseinfo.ee/uimastiennetus-koolidele).

.....

Kooli kuuluvustunnet tõstab:

- » hoolivate ja toetavate õpetajate ja teiste haridustöötajate olemasolu;
  - » võimalus sisukaks osalemiseks koolielus (nt õpilased on aktiivselt kaasatud koolis valitsevate reeglite välja töötamisse, õhkkonna kujundamisse ja teistesse kooliga seotud tegevustesse);
  - » tunnustamine kooliellu panustamise eest;
  - » kooli turvalisus;
  - » lähedaste ja positiivsete suhete loomise võimalus.
- .....

1.2. Uimastitega seotud kokkulepete sõlmimine

Uimastitega seotud kokkulepete sõlmimine seab piirid lubatud ja keelatud tegevustele ning kirjeldab protseduurireegleid nende ületamisel. Selgete reeglite määratlemine on abiks kooli töötajatele, õpilastele, lastevanematele ning juhtkonnale. Reeglite koostamisel on abiks *veebipõhise juhendi lisa 2, lisa 8 ja lisa 9* (www.terviseinfo.ee/uimastiennetus-koolidele).

Koolis tuleb kokku leppida:

- » millised on uimastitega seotud reeglid ja normid koolis;
- » kellele, kus ning millal reeglid kehtivad;
- » millised olukorrad kuuluvad koolis uimastitega seotud olukordade loetellu;
- » kuidas lahendatakse uimastitega seotud olukordi.

Kõik kooli töötajad peavad reeglite rikkumisele reageerima. Õpilaste ja koolitöötajate vaimset või füüsilist turvalisust ohustavatele olukordadele reageerimise, juhtumitest teavitamise ning nende juhtumite lahendamise kord sätestatakse kooli kodukorras. Mida täpsemalt ja selgemalt on kooli kodukorras määratletud reeglid, seda suurem on osapoolte teadlikkus ootustest ja oskus olukordi lahendada. Olukorra lahendamisel on soovitatav kasutada nii tugi- kui ka mõjutusmeetmeid.

1.3. Lastevanemate ja hooldajate kaasamine

Lapsevanemal on väga oluline roll noore uimastitarvitamise ennetamisel. Vanemate tauniv hoiak uimastite tarvitamise suhtes, avameelsed arutelud, ühiselt kokkulepitud piirid ja nende järgimine on uimastite tarvitamise tõenäosust vähendav ehk kaitsetegur. Vanemate hoiakud kujundavad ka kogukondlikke norme ja üldist suhtumist noorte uimastite tarvitamisse.

Kool saab koostöös vanemate ja kogukonnaga edastada järjepidevalt õpilastele olulisi tervisealaseid sõnumeid ning suurendada õpilaste ja vanemate tervisealast teadlikkust. Ühiselt planeeritud ja rakendatud uimastiennetustegevused on tunduvalt tõhusamad ning motiveerivad ka vanemaid (vt ka *veebipõhine juhend Lisa 4*, www.terviseinfo.ee/uimastiennetus-koolidele).

Uimastite tarvitamist aitab ennetada:

- » usalduslik suhe lapse ja vanema vahel;
- » avatud arutelu uimastite teemal koolis ja kodus;
- » selgelt taunivad hoiakud ja väärtushinnangud uimastite tarvitamise suhtes;
- » üksteise jaoks olemasolemine perekonnas ning ühistegevusteks aja leidmine;
- » aktiivne lapse elust osavõtmine (kuulamine, tegevustega kursis olemine, sõprade tundmine, murede ja probleemide jagamine);
- » peresiseste kokkulepete seadmine ja jälgimine;
- » eale sobiva vastutuse määramine;
- » uimastite mittetarvitamine (või vastutustundlik tarvitamine) kodus keskkonnas – lapsele eeskujuks olemine.

Vanemad võivad peljata kodus uimastite teema käsitlemist, kuid just nemad on enamasti kõige usaldusväärsem ning noorte poolt eelistatum allikaks tervise-teemadel info saamiseks. Koostöö kooli ja kodu vahel suurendab vanemate oskusi ja teadmisi ning julgustab neid kodus keskkonnas uimastitest rääkima. Lisaks annab ühistöö mõlemale poolele kindlustunde, et uimastiennetus pole pelgalt ühe poole vastutusvaldkond.

Lastevanemad saavad luua ning hoida suhteid teiste vanematega, et leppida kokku, millised on ühised reeglid seoses uimastitega, ning olla kursis oma lapsega seonduvaga.

Vanemate ja kogukonna kaasamiseks võivad koolid:

- » jagada lühikokkuvõtteid viimastest uuringutest noorte uimastite tarvitamise kohta;
- » viia läbi arutelusid, mille raames julgustatakse vanemaid väljendama oma hoiakuid noorte uimastite tarvitamise suhtes;
- » jagada infot uimastite tarvitamise põhjuste kohta;
- » jagada materjale, mis kirjeldavad lastevanemate mõju noorte uimastite tarvitamisele.

1.4. Kohalike asutustega partnerlus

Järjepidev ja süsteemne partnerite kaasamine loob paremad eeldused uimastitega seotud olukordade ennetamiseks ja lahendamiseks. Kogukond saab aktiivselt osaleda probleemide ja vajaduste kindlaks tegemises, lahenduste väljatöötamises ning sekkumiste läbiviimises ja hindamises. Koostööpartnerite kaardistamiseks vt ka *veebipõhise juhendi Lisa 5* (www.terviseinfo.ee/uimastiennetus-koolidele).

Üldine ennetustöö. Koos kohalike noortekeskuste ja noorteorganisatsioonide, huvikeskuste, rahvamajade, kiriku- ja muude seltside, kodanikeühenduste, kohalike omavalitsuste, korraldusorganite, spordiklubide, lastevanemate, hooldajate ja teistega saab kool ellu viia universaalset laiaulatuslikku ennetust, **pakkuda võimalusi uimastivabaks vaba aja veetmiseks ja huvitegevuseks ning arendada laste ja noorte emotsionaalseid ja sotsiaalseid oskusi**. Kool saab osa võtta kohalikest ja üleriigiliselt korraldatavatest uimastiennetuslikest projektidest ning toetada õpilaste õppetöövälisest huvitegevusest osavõttu koolis ja kogukonnas.

Varajane märkamine ja sekkumine. Koolil on tähtis roll lapse probleemide varajasel märkamisel ning koostöös kohalike spetsialistidega neile lahenduste leidmisel. **Lapsega lähedaselt kokku puutuvad inimesed peavad oskama lapse abivajaduse märke ära tunda, lapsi oma pädevuse piires toetada ning julgeda neist vastavatele spetsialistidele teada anda.** Varase

8

märkamise tulemusena on võimalik osutada vajalikku abi ja toetust lapsele ja tema perele ning ennetada probleemide kuhjumist ja lapse abivajaduse kasvu. Omavaheline koostöö loob kogukonna, kus üksteist abistatakse ja usaldatakse.

Kooli võimalused kogukonna kaasamiseks:

- » ühiselt noorte vaba aja sisustamine (sh õppetööväline tegevus koolis ja kogukonnas);
- » ühiselt kogukonna ja kooli uimastiennetuslaste tegevuste planeerimine sh noorte sotsiaalsete oskuste arendamine;
- » kooli ajalehe, kooli kodulehe ja infomaterjalide levitamine;
- » avatud uste päevade korraldamine;
- » õpilastele antud kodutööd ja tegevused (nt tervisedenduse spetsialisti töövari, õpilasfirmade tegevus sotsiaalvaldkonnas jne);
- » infotundide ja ühiste arutelude korraldamine, kus tutvustatakse noortepoolse uimastite tarvitamise alaseid uuringuid, võimalusi noorte kaitsetegurite suurendamiseks nii kodus, koolis kui ka kogukonnas;
- » toetuse otsimine uimastiennetuslike programmide elluviimiseks koolis.

2

.....

Uimastiennetuse planeerimine ja elluviimine

.....

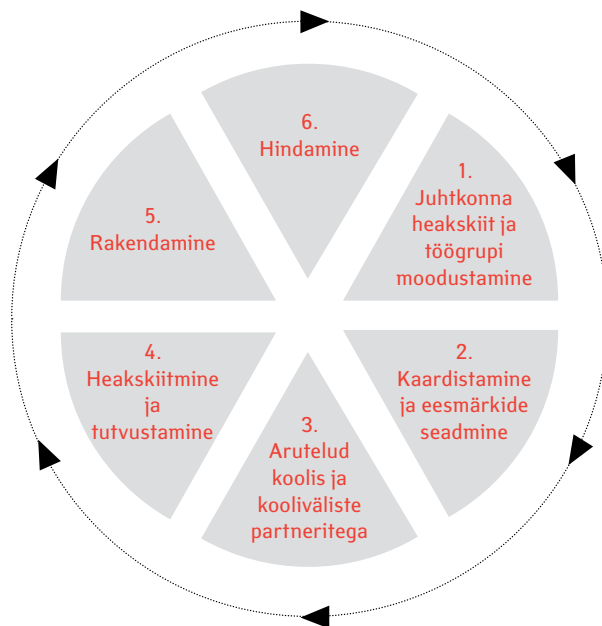
2.1. Uimastiennetuse planeerimine ja elluviimine

Uimastiennetustöö koolis on järjepidev protsess, mis toimub vastavalt õpilaste vajadustele, hetkeolukorrale ning töötajate arenguvajadustele, kaasates nii koolisiseseid kui ka -väliseid partnereid. Uimastiennetuse korraldamise, sh elluviimise ning hindamisega tegeleb töögrupp, kelle tööd juhib üks inimene (edaspidi koordinaator) ning kelle tööd toetab juhtkond.

Protsessi etapid:

1. Juhtkonna heakskiit ja töögrupi moodustamine – tõhusa uimastiennetustegevuse eelduseks koolis on juhtkonna aktiivne toetus ja panustamine. Esmalt kaasab koordinaator mõne olemasoleva töögrupi (terviseõukogu) või moodustab grupi inimestest, kes esindavad eri huvigruppide arvamusi (õpilased, vanemad ja hooldajad, õpetajad, tugiteenus, juhtkond, muud kooli töötajad).

2. Kaardistamine ja eesmärkide seadmine – töögrupp kaardistab olukorra ja koostööpartnerid (vt ka *veebipõhise juhendi Lisad 3 ja 5*, www.terviseinfo.ee/uimastiennetus-koolidele) ning sõnastab kaardistuse tulemustest lähtuvalt kooli uimastiennetuse esialgsed lühi- ja pikaajalised eesmärgid.

Järgmisena vaatavad ja arutavad töögrupi liikmed läbi koolis olemasolevad dokumendid ning nendes sisalduvad uimastiennetusosalased punktid. Seejärel tehakse ettepanekud olemasolevate dokumentide täiendamiseks (sh kooli kodukord) ja järgneva perioodi (näiteks 1 õppeaasta) ennetustegevusteks või koostatakse eraldi uimastiennetustegevuste plaan.

3. Arutelud

- » **koolisiseselt** – järgneb ettepanekute ja ennetustegevuste laiem arutelu kooli töötajate (tugitöötajad, õpetajad, juhtkond jne), õpilaste (nt õpilasesinduse eestvedamisel korraldatud arutelud ja rühmatööd õpilastega) ja vanematega (nt lastevanemate kogu ning hoolekogu eestvedamisel korraldatud arutelud lastevanematega), kes teevad soovi korral oma ettepanekud ja täiendused.
- » **kooliväliste partneritega** – seejärel toimub arutelu kohalike partneritega (nt kohalik noorsootöötaja, lastekaitsetöötaja, piirkondlik noorsoopoliitseinik jne), kes saavad osaleda oskusteabega nii ennetustöös kui probleemidele lahenduste väljatöötamises.

4. Heakskiitmine ja tutvustamine – arutelude tulemusena täiendatakse ja parandatakse dokumente ning planeeritud ennetustegevusi või kooli ennetustegevuste plaani. Järgnevalt tutvustatakse kaasajastatud kooli kodukorda ja planeeritavaid ennetustegevusi kooli töötajatele, õpilastele, vanematele ja partneritele.

5. Rakendamine – järgneb ühiste kokkulepete igapäevane rakendamine ja ennetustegevuste elluviimine vastavalt tegevusplaanile.

6. Hindamine – teatud intervalli järel peab kooli uimastiennetustöö toimimise vajadustele vastavust hindama (näiteks 1–2 korda aastas). Selleks on hea üle vaadata ja hinnata kooli uimastiennetuse eesmärkide täitmist ja tulemuste saavutamist, läbi vaadata koolis toimunud uimastitega seotud juhtumid (vt ka *veebipõhise juhendi Lisa 7*, www.terviseinfo.ee/uimastiennetus-koolidele) ning nende iseloom ja järeldada kooli hetkeolukorda. Oluline on jälgida, kas kooli uimastiennetustöö keskendub praegustele probleemsetele teemadele ning kas planeeritud ennetustegevused on aja lõikes edu toonud. Tähtis pole mitte toimunud juhtumite arv, vaid juhtumite sisu ning sellest tulenevad sammud järgnevate juhtumite ennetamiseks ning sekkumistöö tõhusamaks muutmiseks.

3

.....

**Uimastitega
seotud
olukorrad
ning nende
lahendamise**

.....

Uimastiennetustöö paremaks korraldamiseks on koolil oluline kaardistada, millised uimastitega seotud olukorrad või juhtumid neil esinevad. Kaardistamiseks võib koolis kasutada eri viise, näiteks info kogumine õpilastelt, kooli töötajatelt, lastevanematelt ja kohalikelt partneritelt (noorsoopolitseinik, lastekaitsetöötaja) või uimastitega seotud juhtumite ülesmärkimine perioodiliselt või jooksvalt.

Uimastitega seotud olukorrad on alati tundlikud ning võivad põhjustada ebameeldivusi kõigile seotud isikutele. Lahendamisel on esikohal õpilaste ja koolitöötajate turvalisus ning heaolu. Õpilasele tuleb selgitada tema õigusi ja toimingute eesmärgi talle arusaadaval moel, arvestades tema iga, küpsust ja teadmisi.

Tulemuslik sekkumine seob vajadustele vastavalt kooli tugiteenused, sotsiaaltoetuste, lastekaitsega tegelevad ametid ja organisatsioonid, alaealiste komisjonid jm organisatsioonid. Olukorra lahendamisel on soovitatav kasutada nii tugi- kui ka mõjutusmeetmeid (vt ka *veebipõhise juhendi ptk 5*, www.terviseinfo.ee/uimastiennetus-koolidele).

Uimastitarvitajaks võib olla ka lapsevanem, hooldaja või kooli töötaja. Kool peab paika panema meetmed, mida rakendatakse täiskasvanu uimastite tarvitamise, edasi andmise või müümise korral. Rakendatavate meetmete eesmärgiks on kooli õpilaste ja töötajate turvalisus ja heaolu.

Kooli töötajal on õigus uimastitega seotud olukordade lahendamisse kaasata koori-naator ning vajadusel kooli tervishoiutöötaja. Kooli töötajad ei pea uimastitega seotud juhtumitega üksi tegelema – neil on õigus saada vajadustele vastavat tuge ja nõustamist kooli juhtkonnalt ning teistelt kooli töötajatelt. Kooli juhtkonnal on oma korda õigus saada kohalikult omavalitsuselt abi ja tuge uimastiennetuslike tegevuste elluviimiseks ning uimastitega seotud juhtumite lahendamiseks. Juhtumite eduka lahendamise tagab osapoolte järjepidev koostöö.

Järgneval joonisel on toodud näitlik tegevuskava uimastitega seotud olukorras käitumiseks. Sarnase tegevuskava võib koolis koostada ka teiste olukordade kohta (nt lapsevanema või kooli töötaja joobes olek).

ÕPILANE:

- » on uimasti mõju all
- » omab uimastit

KOHESED TEGEVUSED:

- » jää rahulikuks ja suhtu olukorda tõsiselt
- » vajadusel kaasa teisi kooli töötajaid
- » vajadusel eralda õpilane (või õpilased) klassiruumist
- » teavita kahtluse all olevat õpilast (või õpilasi) oma kahtlustest
  - » teavita juhtkonda
- » taga õpilas(t)e turvalisus, vajadusel kutsu kiirabi ja/või politsei
  - » võimalusel võta õpilas(t)elt uimasti hoiule eesmärgiga anda see üle kas politseile või lapsevanemale

TEGEVUSED SAMAL PÄEVAL:

- » kogu informatsiooni
- » selgita juhtumis osalenud õpilas(t)ele selle lahendamise protsessi ning konfidentsiaalsussätteid
  - » teavita intsidentis osalenud õpilas(t)e vanemat/vanemaid
  - » otsusta, kas juhtumis osalenud õpilane (õpilased) on vaja koju saata
- » jaga isikustamata teavet teiste kooli töötajatega, vajadusel lastevanemate ja õpilastega

JÄRELTEGEVUSED:

- » koosta edasine tegevusplaan ennetustegevuste kohta (sh rühmatööd ja arutelud õpilaste ning lastevanematega)
- » koosta sekkumisplaan, otsusta milliseid tugi- ja mõjutusmeetmeid kasutada
  - » selgita välja, kes last ja peret abistada saaks
- » suuna õpilane võimalike tugiteenuste juurde või väljaspool kooli, kontakteeru koostööpartneritega, et õpilasele oleksid tugiteenused kättesaadavad
  - » taga info liikumine kõigi asjaosaliste vahel
  - » jälgi ning hinda sekkumisi

3.1. Uimastitega seotud juhtumi lahendamine

Kool esmase lahendajana

Sellele, kuidas lahendada koolis uimastitega seotud juhtumeid, seab raamid põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (PGS). PGS § 44 kohaselt peab kool tagama õpilase koolis viibimise ajal tema vaimse ja füüsilise turvalisuse ning tervise kaitse. Õpilaste ja kooli töötajate vaimset või füüsilist turvalisust ohustavate olukordade ennetamise, neile reageerimise, juhtumitest teavitamise ning juhtumite lahendamise kord sätestatakse kooli kodukorras (PGS § 68). Selliste juhtumite alla kuuluvad ka õpilaste kokkupuuted alkoholi, tubaka ja narkootiliste ainetega. **Kooli kodukorral on väga tähtis roll kõigi koolis esinevate probleemide ja juhtumite lahendamisel ning seetõttu tasub panustada hea ja põhjaliku kodukorra kirjutamisse.** Mida täpsemalt ja selgemalt on kooli kodukorras määratletud reeglid, seda suurem on osapoolte teadlikkus ootustest ja oskus olukordi lahendada.

PGS § 58 sätestab, milliseid tugi- ja mõjutusmeetmeid võib õpilase suhtes rakendada eesmärgiga mõjutada õpilasi kooli kodukorra kohaselt käituma ja teistest lugu pidama ning ennetada turvalisust ohustavate olukordade tekkimist koolis. Rakendatavad meetmed peavad olema põhjendatud, asjakohased ja proportsionaalsed. Enne tugi- või mõjutusmeetme määramist kuulatakse ära õpilase selgitused ja põhjendatakse õpilasele tugi- või mõjutusmeetme valikut.

Kooli hoiule antud esemed hoiustatakse ja need tagastatakse kooli kodukorras sätestatud korras.

Samuti võib kool PGS § 44 lõikest 7 tulenevalt piirata õpilase liikumisvabadust. Nimetatud sätte kohaselt võib kool õpilaste ja koolitöötajate turvalisuse ning piiratud teovõimega õpilaste üle järelevalve tagamiseks kontrollida kooli hoonest või territooriumilt sisse- ja väljaliikumist ning piirata statsionaarses õppes põhiharidust omandava piiratud teovõimega õpilase koolimajast või territooriumilt väljaliikumist.

Kõiki eeltoodud sätteid arvestades peaks kool esmatasandil ise püüdma juhtumit lahendada koostöös koolipsühholoogi või sotsiaalpedagoogi ning õpilase vanematega.

3.2. Millal pöörduda politsei poole?

Tõsiste juhtumite korral tuleb pöörduda politsei poole. Seejuures peab kool ise hindama juhtumi raskust, võttes arvesse õpilase vanust ning varasemat käitumist (kas tegemist oli esmakordse rikkumisega). **Kahtluse korral peaks pigem politseile teatama kui teatamata jätma.** Võimalik on ka enne teatamist konsulteerida noorsoopolitseinikuga, kes oskab anda juba ise kogemuste baasil soovitusi ning valida asjakohase reageeringu.

Kui tegemist on alkoholi- või narkojoobega, siis tuleks politseid kindlasti teavitada, sest ainult politsei saab joobe tuvastada ning joobe tuvastamata jätmisel ei pruugi hiljem võimalik olla juhtumit menetleda ega midagi ette võtta. Politsei ja piirivalve seaduse § 7²³ järgi on politseil õigus kontrollida isiku organismis alkoholi, narkootilise või psühhotroopse aine või muu sarnase toimega aine esinemist. Sama sätte kohaselt võib joobeseisundi tuvastamise protseduurile allutada alaealise, kellel esinevad ilmsed alkoholi, narkootilise või psühhotroopse aine või muu sarnase toimega aine tarvitamise tunnused. Joobeseisundi tuvastamiseks võib politsei rakendada isiku suhtes vahetut sundi.

Samuti peab politseid teavitama kõigist narkootiliste ainetega seotud rikkumistest, sest need ained on üldjuhul kuritegelikul teel valmistatud või hangitud ning sellistele rikkumistele reageerimine ei lahenda mitte üksnes seda üksikjuhtumit, vaid aitab jälile saada suurematele ja raskematele narkootiliste ainetega seotud süütegudele (võrgustikele).

4

.....
**Millest
alustada**
.....

Uimastiennetusega tegelema hakates tuleb analüüsida olemasolevat olukorda ning seejärel planeerida edasised sammud. Olukorra analüüsil võib läbi mõelda järgmised teemad: milline on hetkeolukord ennetustöö läbiviimisel (vt ka *veebi-põhise juhendi Lisa 3*, www.terviseinfo.ee/uimastiennetus-koolidele) koolis ning kuidas ennetustöö efektiivsust hinnatakse, kuidas uimastitega seotud küsimustest teavitatakse ja mil moel neid antud teemal arendatakse. Järgnevalt on toodud loetelu punktidest, mille üle võiks koolis ühiselt arutleda ning mille põhjal saab täiendada olemasolevaid dokumente või koostada kooli uimastiennetustegevuste plaan.

Ennetustöö koolis:

- » Millised praegu ellu viidavad tegevused:
  - toetavad turvalise ja hooliva psühhosotsiaalse keskkonna loomist koolis ja klassiruumis?
  - toetavad õpilaste enesekohaste ja sotsiaalsete oskuste (nt survega ja stressiga toimetulek, probleemilahendusoskus, suhtlemisoskus, enesekehtestamisoskus, sõprussuhete loomise oskus jne) arenemist?
  - kujundavad hoiakuid ja käitumist seoses erisuste arvestamise ja kiusamise ennetusega?
- » Kuidas kaasatakse:
  - õpilasi aktiivselt koolielus (ning uimastiennetustöös) ning kuidas neid tunnustatakse aktiivse panuse või hea käitumise eest?
  - lastevanemaid ja hooldajaid uimastiennetustöös?
  - kogukonda uimastiennetustegevustesse?
- » Kas kool korraldab lastevanematele läbi laste arengu toetamisele, riskikäitumise põhjuste selgitamisele ja võimalikule ennetamisele, sealhulgas ka uimastitemaatika käsitlemisele suunatud rühmatöid või infotunde?
- » Milliseid võimalusi pakub kool koostöös kogukonnaga uimastivabaks aja veetmiseks?
- » Kuidas toimib praegu varajane märkamine ja sekkumine (kas koolitöötajad teavad, kust abivajavale lapsele abi otsida, kas koolitöötajad oskavad abivajavat last ära tunda, kas koostöö partnerorganisatsioonidega on efektiivne)?
- » Kas kool pakub oma töötajatele võimalust osaleda täiendkoolitustel uimastiennetuse ning tervisedenduse teemadel?

- » Kas koolis esineb uimastitega seotud häbimärgistamist ja tabusid ning kuidas neid vähendada?
- » Milliseid tegevusi soovib kool edaspidi rakendada uimastiennetustöö läbi viimiseks (näiteks turvalise ja toetava õhkkonna loomiseks, lastevanemate kaasamiseks, lastevanematele info andmiseks ning nende võimestamiseks, õpilaste sotsiaalsete oskuste arendamiseks, kiusamise ennetamiseks, õpilaste kaasamiseks, kogukonna kaasamiseks, varajase märkamise ja sekkumise tõhustamiseks jne)?

Uimastitega seotud olukorrad ning nende lahendamine:

- » Millised olukorrad kuuluvad koolis uimastitega seotud olukordade loetellu?
- » Uimastitega seotud kokkulepped koolis (mida tohib ja mida mitte) ning kuidas sõlmitakse ühiseid kokkuleppeid?
- » Kirjeldus kus ning millal kokkulepped kehtivad (kas ka kooliekskursioonidel, kooli värava taga, õppeväliste ürituste korral; kas need kehtivad ka töötajatele ja teistele koolis viibivatele täiskasvanutele; millistel juhtudel ei kehti).
- » Kuidas lahendatakse uimastitega seotud olukordi (kuidas koolis käitatakse uimastitega seotud olukordades, millised on protseduurireeglid, milliseid mõjutus- ja tugimeetmeid kasutatakse ning kas toimunud juhtumeid ka hiljem läbi arutatakse)?
- » Millised on kooli õpilaste, kooli töötajate, kooli juhtkonna ning lastevanemate õigused ja kohustused (vt ka *veebipõhise juhendi Lisa 9* www.terviseinfo.ee/uimastiennetus-koolidele/)?
- » Millal kaasatakse politsei ning kes seda teeb?
- » Millal võetakse ühendust juhtumis osalenud laste vanematega ning kes seda teeb; kas ja kuidas teavitatakse teisi lastevanemaid?
- » Kas ja kuidas teavitatakse teisi kooli töötajaid, millist infot neile antakse (milline uimastitega seotud olukord toimus, mida öelda õpilastele ning vanematele)?
- » Kas ja kuidas teavitatakse teisi kooli õpilasi (millise uimastitega seotud olukorraga on tegu ning mis edasi juhtub; kas tuletatakse meelde kooli uimastialaseid kokkuleppeid)?
- » Kas ja kuidas märgitakse üles uimastitega seotud olukordi (pole kohustuslik, aga võib olla abiks)?

20

- » Konfidentsiaalsus ning erandjuhud (nt kui õpilane vajab abi, kui õpilane on ohtlik endale või teistele). Konfidentsiaalsusnõudest tuleb kinni pidada ka teistele õpilastele, lastevanematele ning kooli töötajatele teavet jagades.
- » Kas kõik kooli töötajad oskavad vajadusel esmaabi anda? Kui mitte, siis nimekiri inimestest, kes oskavad.
- » Kus hoitakse uimasteid, mis on õpilas(t)elt ära võetud?
- » Kus hoitakse koolis inhalante (liimid, lakid, värvid) ning kellel on neile ligipääs?

Teavitamine, arendus ning tugiteenused:

- » Õpilaste, kooli töötajate ning lastevanemate teavitamine koolis kehtivatest väärtustest, kokkulepetest ning uimastiennetustegevusest (milliseid allikaid kasutatakse teavitamiseks).
- » Kuidas teavitatakse uusi töötajaid ning õpilasi teavitatakse koolis kehtivatest väärtustest, kokkulepetest ning uimastiennetustegevusest?
- » Kuidas teavitatakse kooli külastajaid või territooriumil olevaid inimesi teavitatakse koolis kehtivatest kokkulepetest?
- » Kuidas tuvastatakse töötajate koolitusvajadused seoses uimastivaldkonnaga ning millised võimalused on personali arendamiseks seoses uimastivaldkonnaga?
- » Kas on olemas võimalused lastevanemate koolitamiseks ja arendamiseks seoses uimastivaldkonnaga?
- » Millised uimastivaldkonnaga seotud teenused on õpilastele ning kooli töötajatele koolis ning väljaspool kooli kättesaadavad?

Hindamine:

- » Kooli uimastiennetustegevuse hindamine (milliste näitajate põhjal hinnatakse eesmärkide saavutamist, kui tihti hindamist korraldatakse).
- » Millal ning kuidas materjale täiendatakse või muudetakse (kindlustamaks asjakohasust ja vajadustele vastavust –näiteks pärast iga juhtumit)?

